

GÖRAN BERGSTRÖM

Negativ inkomstskatt. Replik till Hultkrantz & Ohlsson

I den ledande artikeln "Åt dem som har skall varda givet", *Ekonomisk Debatt*, nr 8, 1990, har Lars Hultkrantz och Henry Ohlsson presenterat en bitvis träffande bild av den fördelningspolitiska diskussionen i vårt land. Det är exempelvis lätt att instämna i kritiken av hur såväl mera tekniskt hållna resonemang som ett sunt appellerande till normal medmänsklighet exploateras för om inte klart egoistiska syften så i alla fall med dubbla och dunkla uppsåt. När jag nu nedan framför några invändningar och betänkligheter handlar det mera om enskildheter i artikeln – låt vara viktiga sådana – än om författarnas grundhållning.

Min viktigaste kritiska reflexion gäller författarnas slutkläm. De pläderar för en allmän inkomstförsäkring, tex i form av så kallad negativ inkomstskatt. Det är emellertid synnerligen oklart om det är ett förslag till en radikal socialpolitisk reform som, efter vederbörligt utredande, bör genomföras eller om poängen ligger i att förslaget i första hand skall tjäna som forsknings- och studieobjekt. Därvid kan det göra nytta redan på tankeplanet i och med att det skulle tvinga fram ordning och reda i analys och argument. Hur som helst måtte väl förslaget vara behäftat med den svaghet som Hultkrantz och Ohlsson strax dessförinnan pekat på och sett som något defekt i fördelningsdiskussionen, nämligen "inkomstfixeringen". Det är ju

exakt vad denna typ av reform handlar om – i minst två bemärkelser. Man fixerar sig vid inkomsten och finner i den både själva problemet och dess lösning. Vidare fixerar man själva inkomsten till ett visst värde – låt vara endast i ena ytterkanten av möjligheternas spektrum.

Det är lätt att kritisera den svenska socialpolitiken för att vara plottrig, resurskrävande, incitamentsförstörande, behäftad med låg träffsäkerhet osv. Det troliga är dock att vi får leva med detta under överskådlig tid. Visst vore det tjustigt om tex socialbidragen kunde göras onödiga. Seriös forskning visar emellertid att i så fall finge den garanterade minimiinkomsten sannolikt sättas mycket högt. En "utfallen försäkring" skulle bli aktuell för stora grupper av hushåll, varav vissa ändock får det svårt att få pengarna att räcka, medan andra skulle leva gott, flott och bekymmersfritt. Förhållandet att medelinkomsten hos socialbidragstagare inte i särskilt hög grad understiger medelinkomsten hos samtliga hushåll i respektive kategori (indelat efter antal försörjare, barn etc) tyder på att orsaken ofta är att söka i extraordinära påfrestningar på utgiftssidan i kombination med tex separationer eller ökad försörjningsbörda. Oförsiktigt leverne vad gäller skuldsättning och större kapitalvaruinköp kan också spela in. En inkomstförsäkring som generöst gararderar för ovannämnda situationer måste, för att inte bli för dyr, innebära mycket kraftiga marginaleffekter för grupperna med inkomster runt kvalifikationsgränsen.

Jag har inte heller sett någon studie som presenterat ett hållbart alternativ till

*Pol mag GÖRAN BERGSTRÖM är
högskolelektor i nationalekonomi vid
Högskolan i Örebro.*

bostadsbidragen. Man har överlag bedömt dessa utgöra ett fungerande fördelningspolitiskt medel. De kommer troligen att få ökad betydelse, inte minst mot bakgrund av att de producentriktade och skattesänkande subventionstyperna inom bostadspolitiken blivit starkt kritiserade och ar på väg att trappas ned. Bostadsbidragen fungerar ju också som förstärkning av de allmänna barnbidragen, och har därvid en inte obetydlig allokering funktion. Den önskvärda ökade rörligheten på bostadsmarknaden kan kräva en friare hyressättning och därvid kan bostadsbidragen bidra till att flera hushåll kommer ifråga som aspiranter till de attraktiva lägenheterna.

Vi kan självfallet aldrig i något system komma undan problemet med margineffekter – till råga på allt så uppträder ju två sorters sådana just hos bostadsbidragen, det vill säga förutom vid inkomstförändringar också vid förändringar i hyran. Jag tror inte att det i och för sig är omöj-

ligt att ge ett mera generellt stödsystem begränsade margineffekter. De mer eller mindre selektiva instrumenten begränsar dock antalet berörda hushåll. Nivån på en generellt garanterad minimiinkomst kan, med hänsyn till kraven på måttliga margineffekter, komma att bli så låg att ytterst få vore hjälpta av systemet.

Det ovan sagda får illustrera den gamla tesen att vi ej lär hitta några enkla lösningar på komplicerade problem. Själv har jag med tiden blivit alltmer skeptisk till inkomstgarantimodellen, men jag har också under skrivandets gång påtagligt blivit varse *diskussionens* betydelse. Må alltså – just därför – förslaget väckas på nytt!

Referenser

- Ds Fi 1986:16, *Socialbidrag*. Rapporter till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.
Ds 1989:47, *Bostadsstödet – alternativ och konsekvenser*. Rapport till ESO.